

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Gamle Kristian Pesen

Citation: Hjortø, Knud: "Gamle Kristian Pesen", i Hjortø, Knud: *Indensogns og udensogns*, 1919, s. 107. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hjort_09-shoot-workid59403.pdf (tilgået 27. februar 2024)

Anvendt udgave: Indensogns og udensogns

GAMLE KRISTIAN PESEN

Når det skete, at man kom nær hen til den søndre lo, hvor Kristian Pesen stod og tærskede, så kunde man høre, hvordan han af og til gik og mumlede eller hviskede ved sig selv, og efter sådan en hvisken holdt tærskningen op et øjeblik. Var man nu så lille, at ens næse ikke helt nåede kanten af den nederste halvdør, så var det jo ikke alting, man så derinde i det tågede halvmørke. Slaglen på Kristian Pesens plejelstøj steg op over hans hoved, den gjorde vendingen deroppe så rask, at den dannede som et tyndt gult slør, og så faldt den med et knald ned i en bund, man ikke kunde se. Kristian Pesen så man gå langs kanten og slå ind mod midten, hvor aksene vendte hen. Han nærmede sig hviskende og skridtvis mod døren, hans skæg var gråt af støv, og der hang også avner i. Men så standsede han, tog en rund stump kridt op af lommen og skrev noget på en bjælke, bare en lille ubetydelig streg. En anden en udenfor måtte ha den ene træsko af og stå op på den for at se bedre.

Hvad er det, du skriver på den bjælke, Kristian Pesen?

108

Kristian Pesen kerede sig ikke større om syvårig nysgærrighed; han svarede: Det er noget, som at'n du skal ta dig af, Knud. — Men da han rimeligvis følte afvisningen som altfor stræng, føjede han til: Jeg må da skrive op, hvor meget jeg har tusket.

Blev man så stående, mens han gik og tærskede og hviskede, kunde han ta fat på at spørge en om en mængde ting ved gården, som man ikke vidste noget om, indtil han fik spurt en væk. Så kunde man luske af og for en tid være hjulpet for spørgesye.

Der stod en rar lugt ud af Kristian Pesens lodør; den kunde få en til at tænke på mange ting, der alle havde med sommer at gøre: Rugen, der blev hugget, eller hovene, der blev sat op, eller man mindedes lige med et, hvordan der var inde i rugstænget med et stykke sommer uden for lugen og et læs neden for, eller der meldte sig en halvmørk aften i August med Lyset tændt og ekstrapuns til aftensmaden i anledning af høsten. Jeg havde selv et glas foran mig, et snapseglass med meget tyk stilk; det knækkede ikke, fordi man kom til at vælte det.

Sådan lugtede den rug, Kristian Pesen tærskede. Men når så halmen blev sat i stak til strøelse, havde den straks fået en hel anden flov lugt; jeg kunde ikke forklare mig, hvad det kom af, men det var vinteren; den anden lugt bragte mindelser om sommeren.

Det var en aften i Februar; Kristian Pesen kom ud af sin lo; han spyttede brunt ned i sneen og gik over gården for at mælde til min fader, der kom ud af 109 en stalddør, at han nu var færdig med rugen; der blev snakket om, hvormeget der kunde være, og hvornår det skulde kastes og renses. Kristian Pesen svarede lidt fraværende, og der kom en pause; da hældede han sig lidt hen mod min fader og sae med en mærkelig klang i sin stemme: Lars Knudsen, nu har jeg slået fem hundrede og to og fyrretyve tusinde slag på den rug.

Fader svarede ikke lige straks; han så ud som en, der har fået en hemmelighed betroet og er lidt forlegen ved det: Nå, har du det, sae han nærmest lidt køligt, eller hvad det nu var for en kedelig klang hans stemme havde ved siden af den anden. Men straks efter spurte han så: Hør, Kristian Pesen, når du er kommet til tusinde eller sådan et tal, så holder du vel'n op, selv om den nok kunde trænge til mer?

Kristian Pesen svarede med en helt anden stemme, sådan som de plejede at snakke der i gården: Nej, så gir jeg den heller fem hundrede slag for meget end for lidt.

Nå, sae Fader, — ja. — Så gik han med den forklaring.

Men jeg glemte ikke Kristian Pesens tal, eller hvordan hans stemme havde lydt, da han sae det. Jeg holdt siden ikke af at forstyrre ham, når han stod og tærskede og talte. Men når han ellers traf mig, havde han altid en stump venlig snak, der blev længere med årene, alt efter som jeg selv lærte noget. Han lod sig af mig belære om fremmede lande og hørte på mig tålmodigt og med en mine, som først efterhånden lod mig forstå, at det kunde være 110 godt nok for mig at vide, men det var ikke noget for Kristian Pesen. I virkeligheden var det kun min regning, der interesserede ham, om jeg kunde den store tabel, denne her: syv gange nitten og dem. — Jeg sae som sandt var, at den forlangte læreren ikke, vi skulde kunne, og Kristian Pesen rystede på hodet og sae på sin alvorlige måde: Du er nu ti år, og den store tabel, den skal du kan; ellers blir det'n til noget med dig.

Syv gange nitten er hundrede og tre og tredve, sae jeg efter nogen tids betænkning.

Det er godt, Knud, sae Kristian Pesen venligt og ligesom lysere i sit blik.

— Jeg var vist tolv år, da jeg kunde mælde Kristian Pesen, at nu kunde jeg den store tabel. Det var en Søndag formiddag, Kristian Pesen var kommet til gården i et eller andet ærende og havde hund med. Han hørte mig straks i tabellen og tog en stræng mine på, ligesom han sad på et kateder. Han havde buskede

øjebryn og noget i blikket, som jeg senere har truffet hos lærde folk. Det gik godt med tabellen, men han kunde ikke lide, at jeg skulde tænke mig om og regne i hovedet, jeg skulde kunne det på fingrene. Da det var vel overstået, fortalte Kristian Pesen mig om sin skoletid; han sluttede med at sige: Da jeg gik i skole, der var'n det stykke, skolelæreren satte for mig, som'n jeg kunde regne.

Det var første gang, jeg hørte ham udtale sig så selvbevidst, jeg følte det ikke anderledes end som en betoelse, og så syntes jeg også, jeg vilde sige noget af betydning. Vi stod på hesteomgangen til 111 hakkelsemaskinen, jeg viste med hånden på rundkresen efter hestens trin, slog i luften en streg, tværs over og sae, at jeg havde hørt, at når man kendte længden af denne tværstreg, så kunde man beregne længden af rundkresen, ved at gange med et vist tal. Det hed matematik, føjede jeg til med en følelse af at ha sagt et ord med sjælden og fornem klang.

Kristian Pesen svarede øjeblikkelig og i en vis sindsbevægelse: Det kan jeg'n tro, Knud; det kan jeg'n tro, for det kan jo aldrig blive det samme tal man skal gange med. Sådan et tal er der heller ingen mennesker, der kan regne ud.

Kristian Pesen skulde til at gå, jeg blev sendt et ærende op til Sandet, en samling huse lidt neden for byen, og vi fulgtes ad. Ude.n for gården stansede Kristian Pesen og gav sig til at klø sin hund på ryggen: Vil du se, Knud, når jeg klør ham på den højre side, så letter han på det højre bagben, og når jeg klør ham på den venstre, så letter han på det venstre.

Det viste sig at være rigtig nok, og for at få mere indhold i tilfældet, spurte jeg: Hvad for et ben letter han så på, når du klør ham midt på ryggen, Kristian Pesen?

Det kunde måske lyde, som jeg vilde være morsom, og Kristian Pesen yndede ikke en spøg, om også den gik ud over andre end ham selv; han svarede afvisende: Så bestemmer han selv, hvilket ben han vil lette på.

Jeg drejede af ned mod mosen, hvad der var den 112 korteste vej til Sandet, og Kristian Pesen sae, at den vej plejede han ikke at gå, men han gik dog gærne med og var kendelig oplivet, men snakkede ikke mere. Vi gik ned langs mosen. Der mødte vi en mand, der vilde snakke, og vi stod stille nogen tid. Da vi nåede dertil, hvor jeg skulde dreje af, vendte Kristian Pesen sig imod mig og sae i en fortrolig tone: La du mærke til, Knud, mens jeg snakkede med den mand, så holdt jeg disse her to fingre i bukselommen? — Han viste mig tommel- og pegefinger på venstre hånd. — Jeg var kommet til syv hundrede og tre og fyrre. Se tre og fyrre, det kan jeg nok huske, men syv hundrede det kan man glemme, men disse her to fingre, det er syv hundrede. Se det tænkte han jo'n over eller la mærke til, den mand, sluttede Kristian Pesen med et smil.

— En Søndag aften i begyndelsen af Oktober blev jeg sendt op til Kristian Pesen for at sige til ham om at komme Mandag morgen og slagte. Kristian Pesen var enkemand og boede alene med sin søn, der var nogle år yngre end jeg selv. Han var nemlig blevet sent gift; nu var han godt oppe i halvtredserne, men for mig havde han altid været en gammel mand.

Kristian Pesen lukkede selv op; han forbavsede mig ved at ha et blomstret tørklæde bundet om panden; det gav ham en sær lighed med et billede af 113 Kristian den fjerde. Han tog meget venligt imod mig; der var et udtryk i hans øjne, der gav mig fornemmelsen af, hvad det vil sige at være gæst. Jeg fremførte mit ærende, og der blev ikke spildt mange ord på det, men Kristian Pesen lae mærke til, at jeg så på hans tørklæde; han tog det af og sae: At jeg har dette her lommetørklæde på, Knud, det volder af det, at — sæt dig ned, Knud, sæt dig ned. — Han stod med lommetørklædets blomstrede krans i sin hånd og så ligesom igennem den: Vent lidt. Vi skal ha noget. Jeg har ild på. — Dermed gik han.

Der var vist ganske pænt i stuen. Det jeg bedst husker, er at alle stole var jaget ind til væggene; et klapbord var trængt op til bænken ved vinduet, klapperne var slaaet ned. På bænken kunde ingen komme til at sidde, men det skulde der vel heller ikke. I en krog sad til min overraskelse en dreng på otte år og læste; jeg sae godaften, og han svarede med en brokke, der lød som au. Jeg var noget underlig ved ham, for nu havde han haft fri gloning på mig måske fem minutter, indtil min opdagelse af ham havde jaget hans næse dybt ned i hans bog.

Kristian Pesen kom ind med te, én basse og nogle store tvebakker. Folk sae, han havde penge. Så snart han kom ind, blev hans dreng ligesom forløst af sin læsning og faldt hen i stirren på mig, mens jeg spiste den ene basse og — ligeledes på Kristian Pesens venlige indbydelse dyppede tvebakkerne i teen, skønt der var smør på. Når man ikke dyppede dem for længe, kunde man undgå, at smørret smeltede helt. Hvis det havde været kaffe, kunde jeg nok ha lidt 114 det, og pludselig kom også min vært i tanker om at, han havde gjort noget galt: Ja, men det er jo sandt, sae han beklagende, — du kan jo'n lide te, Knud. Det vidste jeg jo godt. — Han beklagede det så stærkt og længe, at jeg blev helt forlegen, men det hjalp, da vi kom til at snakke om regning. Reguladetri, det kunde jeg vel nok? Kristian Pesen gav mig et stykke ud af en bog: Når tretten tønner og syv skæpper koster hundrede og fire og halvtreds kroner og to og halvfjerds øre. — Jo, det var mig en smal sag. Men han dær, sae Kristian Pesen, — han er'n kommet så vidt endnu. — Han nikkede i retning af

drengen, der var i ét glo og gab.

Kristian Pesen stod ved vinduet og så ud over sin have, hvor skumringen begyndte at falde: Nu skal du høre et stykke, jeg selv har lavet. Jeg kan på en dag grave hele min egen have og så endda en trediedel af min nabos, der er lige så stor som min egen. Hvilken brøkdel af en dag bruger jeg så til at grave min egen have?

Kristian Pesens sprog og udtale var så mærkelig, at jeg helt glemte at høre selve stykket; jeg måtte da ha det en gang til. Nej, det kunde jeg ikke regne.

Nej, det kan du'n, sae Kristian Pesen og gik smilende frem og tilbage på den rigelige gulvplads, — nej, men det kommer nok, Knud. Her er et andet, der stod i »Nordstjernen«: Hvad er klokken, når viserne dækker hinanden for første gang efter klokken tolv?

Jeg svarede tankeløst: Man kan jo bare ta sit ur op og se, hvad klokken er.

Kristian Pesen fik sit alvorlige, misbilligende 115 ansigt på: Kan man se det? Kan du se en brøk på en halvtredsindstyvendedel på en viser?

Der var noget ligesom hån i hans stemme. Jeg følte her som senere på universitetet, hvad det er at stå over for en videnskabsmand.

Men Kristian Pesen tilgav mig, da det viste sig, at jeg kunde forstå forklaringen på stykket. Han sae, jeg skulde nok blive til noget, når jeg vilde tænke mig om.

Er du færdig med at læse, Håns —? vendte han sig til drengen: — du keder dig, hvad? Ja, men så kan du gå ud i haven; du ved den blok rabarber, som'n jeg tog op, fordi stilkene var så tynde, du kan gå ud og tælle, hvor mange der er.

Hans skyndte sig ud. Fra vinduet kunde jeg se ham sidde og tælle.

Nej, her er ellers en regnebog. — Kristian Pesen rakte op på en trekant og tog en bog ned, der overvældede mig ved sin tykkelse: en regnebog, der var så tyk som en Barfods fædrelandshistorie.

Den er af Søren Mathiesen, klokker ved Trinitatis kirke. Vil du se den. Værsgo, Knud.

Jeg bladede i den mærkelige bog.

Ja, de tegn der vil sige rigsdaler, mark og skilling, forklarede Kristian Pesen. Se her skal du se: det dær, det er kvadratroduddragning. Jeg ka'n rigtig forstå det. Håns han skal lære det, når han blir stor. Han skal være skolelærer. Nej, det var for sent jeg fik denne her regnebog; jeg var næsten tredive år, Knud. Jeg havde dette her hus, og jeg tænkte på at gifte mig, men — —

116

Hvorfor blev du så ikke gift, Kristian Pesen? spurte jeg.

Nej, — Kristian Pesen vandrede langs væggene, — nej det var for det at; — det var for det at; — —

Syv og halvtreds, meldte Hans og viste sit ansigt i døren.

Hm, ja det er nok rigtigt, Håns, det er det nok. Der kan godt være faldet to af siden iforgårs. Nå, skal du nu hjem, Knud? Vent lidt, jeg skal selv hen i byen. Vi kan følges ad.

Vi gik og snakkede, for her inde i byen var der vel ikke nogen afstand som Kristian Pesen ikke allerede havde talt. Men da vi nåede ud for kroen, sae pludselig Hans, der gik ved siden af: Det var lige fem hundrede skridt.

Kristian Pesen svarede uden betænkning: Det er meget for lidt, Håns; her maa være seks hundrede af dine skridt, mindst. Men dær kommer nogen drenge, de skriger så højt; gå du hellere hjem, så kan du med det samme tælle om igen, så skal du se.

Hans gik tilbage, uden tvivl tællende, og Kristian Pesen gav sig til at snakke om ham, hvad for en stille, pæn dreng han var; han rendte ikke ude mellem de andre drenge. Håns han skal nok komme til at rene. For tiden så ganger han. Forleden dag fik han fat i et stort ark gråt papir, og ved du, hvad han gjorde med det, for det, det var så stort? Han skrev to tal op med fjorten cifre i og gangede dem. Det havde han aldrig ku fået plads til før; men over det papiret var så stort. Nå, det er jo'n noget, der skal spekuleres over, men 117 det kommer nok. Håns han skal til bogen, ligesom jeg skulde ha været.

Hvorfor kom du da ikke det, Kristian Pesen? spurte jeg.

Kristian Pesens ansigt fik et tankefuldt og sært udtryk. Jeg blev for gammel, det var det. Skolelæreren han kunde jo'n noget videre af nogen ting, og regnebogen havde jeg regnet igennem mange gange; jeg troede jo'n, der var mer regning til i verden, eller hvad jeg nu troede, sådan er børn jo. Og jeg var en ældre karl, da jeg fandt Søren Mathiesens regnebog oppe på loftet hos Peter Jensen efter en søn, der havde været på en landbrugsskole. Så så jeg jo, hvad regning var, men så kom der også så meget andet, — her skal jeg den vej, farvel Knud. Jeg ska nok komme i morgen tidlig, kan du sige.

Hvad Kristian mente med det, der kom i vejen, vidste jeg ikke, men da jeg gik alene hjem ad, kom jeg til at tænke på noget andet ved ham: at han ikke kunde lide folk, der råbte op og skreg højt, enten de så var glade eller gale, børn eller voksne. Han holdt heller ikke af noget, der gik for rask; han var en sindig og stille mand. Når nogen kom kørende forbi ham i fuld firspring, kunde Kristian Pesen stå stille og se misbilligende på dem. Denne særegenhed var kendt af alle, og de unge morede sig over den. Men havde Kristian Pesen haft gård, vilde han sikkert ha været en anset mand.

Der gik tre år, inden jeg næste gang — og sidste — var inden for hos Kristian Pesen. Han gik som før 118 med et blomstret tørklæde om panden. Hans sad i en krog og læste, og som om jeg havde været der dagen før, begyndte Kristian Pesen at snakke om teen, jeg havde fået sidste gang, nu skulde jeg få kaffe, om rabarberstilkene, Hans havde talt og om forskellige ting hjemme fra gården, hvor Kristian Pesen nu ikke kom mer. Jeg mindedes hesteomgangen og spurte, om han kunde huske, hvad vi havde snakket om i anledning af den.

Jo, det kunde Kristian Pesen godt, det var det, at man kunde gange en cirkels diameter med et vist tal, så fik man omkredsen, jo, men — — Kristian Pesen vilde til at bestride det, men tog sig i det, for nu var jeg vel den forreste i regning. Han spurte lavmælt, om det så var rigtigt, hvad jeg den gang havde sagt.

Ja, når man gangede diameteren med et vist tal, enten det var en stor eller lille cirkel, så fik man omkresen.

Kristian Pesen så varmt på mig, så spurte han meget spændt: Hvad er det for et tal?

Det er tre en syvendedel.

Kristian Pesen kom i sådan en bevægelse, at han begyndte at gå op og ned ad gulvet: Så? Det var dog mærkeligt, Knud. Lige bestemt tre en syvendedel.

Nej, ikke lige bestemt, Kristian Pesen, for den sande værdi kan slet ikke regnes ud. Men tre en syvendedel er ikke meget galt.

Hm, hm, hm, sae Kristian Pesen, — det var dog mærkeligt. Kan man også regne sådan noget ud? Har du hørt det, Håns?

Jo, Hans havde hørt det, han sae ingenting, men 119 han var stærkt med. Jeg tog en tallerken og vendte den om, tegnede med et stykke kridt en cirkel om den, trak en diameter og forklarede det alt sammen til fordel for Hans. Han var vågen, fyren.

Kristian Pesen blev fåmælt.

Det tal, der kommer ud, når man dividerer diameterens længde op i omkresen, kaldes Pi. Jeg skrev det på bordet.

Kristian Pesen stod med hænderne om bordpladen og bøjede sig over det mærkelige tegn: Nå, det hedder Pi. Ja, ja. Det er også noget, du skal lære, når du blir stor, Håns.

Da jeg skulde til at gå, var Hans optaget af at lægge en tynd Snor om randen af Tallerkenen; han havde også fundet en tommestok.

Nu skal han til at måle og se, om det passer, sae Kristian Pesen, idet han fulgte mig ud. — Ja, dørkarmen er noget lav. Du skal vel snart på session, Knud?

Nej, jeg var da kun de sejsten år.

Nå'n mer. Ja, jeg har da været soldat. Jeg havde nummer to. Det var også et tal, hvad? Hør du to, kan du låne mig din pudsegaffel? Ja, sådan kan det gå.

Jeg så på ham, der var ikke spor af smil på hans ansigt. Det var ikke for morskabens skyld han fortalte det. Nej såmænd, det var vel ikke spøg for en elsker af tal at hedde to.

Nå, jeg skal ind og hjælpe Håns, sae Kristian Pesen og bød farvel.